

Jaarstukken 2017

Versie: 8.0.0.0.0.0

consequenties verbonden aan het niet voldoen aan deze criteria. Door middel van verenigingsondersteuning staat de gemeente voetbalverenigingen ten dienste bij deze vitalisering.

Contourenplan buitensportaccommodaties

Na de besluiten voor de vernieuwing van de binnensportaccommodaties wil Leiden komende jaren ook de buitensportaccommodaties moderniseren. In een visie op sportparken is dit verwoord, het contourenplan buitensportaccommodaties. De gemeente streeft naar multifunctionele, eigentijdse en open sportparken die intensief gebruikt worden door mensen uit de buurt en door vitale sportverenigingen. Het contourenplan biedt een richtinggevend kader voor ruimtelijke ontwikkelingen op het gebied van de sport. Hiermee is verenigingen duidelijkheid gegeven over hun toekomstige plek in de stad indien zij vitaal zijn.

Verzelfstandiging tennis

In 2017 is de voorbereiding van de verzelfstandiging van TC Unicum ter hand genomen. In het voorjaar van 2018 wordt deze voorgenomen verzelfstandiging geëffectueerd. De overige tennisverenigingen hebben vooralsnog aangegeven niet te gaan verzelfstandigen. Met hen is de gemeente in gesprek over mogelijkheden om hun seizoen te verlengen, bijvoorbeeld door LTV de keuze te bieden (om bij einde levensduur van de huidige tennisbanen) de tennisbanen te vervangen voor een baansoort waarop ook 10 maanden gespeeld kan worden. Dit gebruiksmodel is bij TC De Leidse Hout reeds enkele jaren geleden geïntroduceerd.

Beleidsterrein 8A Cultuur

Doelen en prestaties bij 8A Cultuur

Doel	Prestatie	
8A1 Cultuur heeft een breed en divers aanbod met meer kwaliteit en vernieuwing; musea en podia zetten Leiden nationaal en regionaal op de kaart	8A1.1 Doen aanbieden van een breed en divers kunst- en cultuurprogramma door de gesubsidieerde kunst- en cultuurinstellingen; verbeteren van het aanbod met (pop)muziek en film	✓
	8A1.2 Exploitatie Museum De Lakenhal	✓
	8A1.3 Restauratie en nieuwbouw Museum De Lakenhal	✓
8A2 Cultuur versterkt de levendigheid en identiteit van de (binnen)stad	8A2.1 Doen bevorderen van de culturele levendigheid van de (binnen)stad door met de gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuurinstellingen afspraken te maken over: 1. het gebruik van de stad als podium, 2. het ontwikkelen van het Cultuurkwartier als kloppend hart, 3. het verbinden van cultuur met kennis en historie, 4. het aangaan van partnerschappen met andere sectoren	✓
	8A2.2 Meer plek en aandacht creëren voor beeldende kunst in de openbare ruimte	✓
	8A2.3 Beschikbaar stellen van incidentele subsidie voor bijzondere kunst- en cultuurprojecten en -initiatieven	✓
8A3 Cultuur (ver)bindt en ontwikkelt talenten en activiteiten die passen bij Leiden, Stad van ontdekkingen	8A3.1 Doen aanbieden van een breed en divers cultuureducatief programma door de gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuureducatie-instellingen	✓
	8A3.2 Afspraken maken met de gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuureducatie-instellingen over: 1. speciale aandacht voor de ontdekking en ontwikkeling van talent en 2. speciale aandacht voor jongeren, kenniswerkers en expats	✓
	8A3.3 Bevorderen van een productieklimaat waarin makers en amateurkunst zichtbaar zijn in de stad	✓

Prestatie 8A1.1 Doen aanbieden van een breed en divers kunst- en cultuurprogramma door de gesubsidieerde kunst- en cultuurinstellingen; verbeteren van het aanbod met (pop)muziek en film

- De culturele instellingen hebben - mede op basis van gemeentelijke subsidies - voor een divers en interessant cultureel aanbod gezorgd. De bezoekersaantallen tonen een positieve ontwikkeling.
- Het Leiden International Film Festival heeft 2017 met Brave New World voor de tweede keer een succesvolle, nieuwe dimensie aan het festival toegevoegd.
- De Leidse Schouwburg en de Stadsgehoorzaal zoeken in toenemende mate de verbinding met andere initiatieven in de stad en bieden ook steeds meer programma's voor publiek dat niet tot de regelmatige theater- en concertzaalbezoekers behoort.
- Theater Ins Blau heeft het afgelopen theaterseizoen voor het eerst van haar nieuwe foyer kunnen profiteren.
- Na een succesvol eerste jaar, een terugval in het aantal bezoekers in het tweede jaar, heeft een stijgend aantal bezoekers Gebr. De Nobel bezocht. Tevens heeft de organisatie een nieuw beleidsplan 2017- 2021 geschreven om verder richting te geven aan het relatief jonge poppodium.

8A1.2 Exploitatie Museum De Lakenhal

Het museum wordt gerestaureerd en uitgebreid waardoor het gebouw in 2017 voor publiek gesloten was. In de stad zijn wel tentoonstellingen ("Museum De Lakenhal op locatie: Natuurlijk" in het LUMC en

“OpenluchtMuseum De Lakenhal: 100 jaar ná De Stijl” op het Pieterskerkplein en ‘t Gerecht) en evenementen (o.a. Grote Kunstshow, Kunstroute) georganiseerd ook zijn diverse collectiestukken in andere musea te bewonderen. Het museum is iets minder zichtbaar, maar er werd in 2017 des te harder gewerkt: aan restauratie- en bouwbegeleiding, interieurontwerp, herinrichtingsplannen, programmering vanaf 2019, publiekspunten en educatieve projecten. Tegenover het wegvallen van de inkomsten uit toegangsgelden en winkelvekoop stonden lagere kosten voor bijvoorbeeld schoonmaak en energie. Het jaar is met een klein tekort afgesloten dat ten laste van de bedrijfsreserve komt.

8A1.3 Restauratie en nieuwbouw Museum De Lakenhal

Op 16 oktober 2016 sloot het museum tijdelijk haar deuren en kon de uithuizing en bouwvoorbereiding beginnen. Deze zijn voorspoedig verlopen. Begin 2017 zijn de bouwwerkzaamheden, volgens planning, gestart. Bij de demontagewerkzaamheden in het bestaande gebouw zijn verschillende ontdekkingen gedaan, zoals oude vensters en waterkelders. Van de nieuwbouw is op 6 maart de feestelijke eerste paal geslagen en worden inmiddels de contouren van de ruwbouw zichtbaar. De bouwwerkzaamheden zijn tot op heden zonder grote tegenvallers verlopen en de benodigde extra werkzaamheden kunnen worden opgevangen binnen de daarvoor bestemde post onvoorzien. De voornaamste risico's op dit moment hebben dan ook voornamelijk betrekking op de planning.

8A2.1 Doen bevorderen van de culturele levendigheid van de (binnen)stad door met de gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuurinstellingen afspraken te maken over: 1. het gebruik van de stad als podium, 2. het ontwikkelen van het Cultuurkwartier als kloppend hart, 3. het verbinden van cultuur met kennis en historie, 4. het aangaan van partnerschappen met andere sectoren

- De culturele instellingen benutten steeds meer de (binnen)stad als cultureel podium. De succesvolle Signatures Cultuurweken werden voor de vijfde keer georganiseerd.
- De concerten in de Leidse hofjes, de Leidse Olympus bij de Burcht, Beelden in Leiden op de Hooglandse Kerkgracht, Schermerstad op de Leidse grachten en singels, Openlucht hotel op diverse plaatsen in de stad, etc. waren een groot succes. Dit jaar fungeerde sociëteit De Burcht als festivalhart, waar aan het eind van iedere festival-dag een talkshow werd gepresenteerd.
- Er werd voor het tweede jaar in het Openlucht Theater Leidse Hout - het “groenste theater in de regio” - een interessant en verrassend programma gepresenteerd.
- Het openlucht theater blijkt een unieke toevoeging aan het theater- en cultuuraanbod in het Leidse. Met voorstellingen zoals midzomernachtdroom en een Veenacht door de Veenfabriek; het vervolgverhaal ‘Boer op zee’ door Gideon Roggeveen en ‘Poelgeest’ door Fields of Wonder.
- De Vereniging Cultuurplein Lammermarkt is opgericht. Er is een pleinprogrammeur, die vanaf de opening van het plein - in samenwerking met organiserende instellingen zo als Museum De Lakenhal, Gebr. de Nobel, Scheltema, BiL, Cultuurfonds Leiden - de programmering op het nieuwe cultuurplein invulling zal geven.
- Het Leids Amateurkunstfestival 2017 is als het eerste cultureel evenement op het vernieuwde plein neergestreken, gevolgd door de voorstellingen De Bubbels van PS|theater.
- Met deze voorstellingen en de opening van de nieuwe culturele locatie Marktsteeg 10 werd een eerste aanzet gegeven tot een aanvullende invulling van het Cultuurkwartier.
- Ook is uitbreiding gegeven aan de activiteiten op het raakvlak van kennis, cultuur en historie. Zo is de vierde editie van de Nacht van Kunst en Kennis verder doorontwikkeld. Dit jaar geconcentreerd rond het Rapenburg, waar o.a. musea, huiskamers en studentenverenigingen hun deuren openden.
- Voorts zijn nieuwe muurformules als “bèta-tegenhanger” van de muurgedichten aangebracht op de wanden van drie panden in de binnenstad.
- De Meyer Bergman Erfgoed Groep (MBEG) meldde zich met plannen voor het Scheltema-complex en het Energiepark. Hun missie is de oude gebouwen weer nieuw leven te geven. Rond de zomer heeft de MBEG een stadsdialoog gevoerd en de aansluiting op wettelijke kaders en beleid in beeld gebracht. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een haalbaarheidsplan dat door de gemeente getoetst moet worden.
- Er zijn diverse initiatieven ontplooid (waaronder een burgemeesterslunch voor CEO's van grote Leidse bedrijven en organisaties) om nieuwe co-financiers aan te trekken voor het Cultuurfonds Leiden. Tot op heden hebben deze initiatieven niet tot extra financiering geleid, maar zijn wel interessante en waardevolle contacten met bedoelde organisaties gelegd;
- Er zijn door de Cultuurmakelaar zgn. tafelsessies belegd met vele sleutelpersonen uit diverse disciplines over de toekomst van cultuur in Leiden;
- Het regionale cultuuroverleg (zowel op wethouders niveau, als ambtelijk en met de culturele instellingen) kreeg een structureel karakter;
- Er is uitgebreid met festivalorganisatoren gesproken over en een begin gemaakt met het gebruik van ECO-glazen.

8A2.2 Meer plek en aandacht creëren voor beeldende kunst in de openbare ruimte

- Leiden stond in het teken van 100 jaar De Stijl. Buiten de grote tentoonstelling op het Pieterskerkplein en de Maison d'Artiste op het Gerecht, die tienduizenden bezoekers heeft getrokken, waren ook op tal van andere plaatsen in de stad Stijl-uitingen zichtbaar.

- De in de Haagwegtunnel en de Churchillaantunnel aangebrachte kunstwerken van kunstenaar Barbara van Druten werden dusdanig vaak beschadigd, dat helaas tot verwijdering moest worden besloten.
- De op de taludwanden van deze tunnels aangebrachte schilderijen van Judith van der Meer bleven van vandalisme gespaard.
- In de nieuwe parkeergarage onder de Lammermarkt werden de "glas-in-lood" wandelementen van kunstenaar/vormgever Tom van der Heiden aangebracht.
- Na heel veel jaren van niet aflatende inspanning van de Stichting Vierkant in Vierkant kon dit jaar dan toch het kunstwerk Vierkant in Vierkant van Theo van Doesburg op de hoek van het Stationsplein Morschsingel door raadslid Walter van Peijpe worden onthuld.
- Ter gelegenheid van het 70-jarig bestaan van de stedenband tussen Leiden en Oxford heeft Burgemeester Lenferink op 11 november 2017 een mozaïek aangeboden aan de stad Oxford.
- Het mozaïek is geplaatst in het winkelcentrum, The Westgate Mall. Het samenwerkingsverband van Leidse en Oxonian kunstenaars, KCLICK had daartoe de opdracht gekregen.
- In oktober werd door het College de visienota Beeldende Kunst in de openbare Ruimte vastgesteld. Raadsbehandeling van het besluit kon in het verslagjaar nog niet plaatsvinden.

8A2.3 Beschikbaar stellen van incidentele subsidie voor bijzondere kunst- en cultuurprojecten en -initiatieven

Er zijn in het kader van de subsidieregeling voor culturele projecten en –evenementen weer vele interessante culturele activiteiten mogelijk gemaakt. Daaronder waren bijzondere initiatieven, zoals het muziekaanbod van Peel Slowly and See; Leiden Festival van het Levenslied, Nieuwplaat festival Amuse; Global week for Syria van Music and Beyond; Dansblok in de Old School; Gospelsongs tijdens Songs of Freedom; de Christmast Tattoo; Young Stars van ARS; Gluren bij de burenen; het huis aan huis bezorgde stripboek "De Ziel van Leiden"; de start van de Leidse afdeling van 3voor12 etc., etc.

8A3.1 Doen aanbieden van een breed en divers cultuureducatief programma door de gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuureducatie-instellingen

- Leiden had een breed palet aan cultuureducatief aanbod, zowel binnen- en buitenschools bij BplusC, de Cultuureducatiegroep, Ars Aemula en de jeugdtheaterscholen.
- In het kader van de landelijke regeling Cultuureducatie met Kwaliteit, ondersteunt de Cultuureducatiegroep de scholen in Leiden om kwalitatief goede cultuureducatie duurzaam op te nemen in hun schoolprogramma. Ook hebben de basisschoolleerlingen de gelegenheid gehad de Leidse musea te bezoeken.
- BplusC heeft een breed aanbod van activiteiten verzorgd. Binnen de bibliotheek, op het gebied van cursussen en lessen, met het Taalhuis, etc. In het centrum en in de wijken.
- De versterking van de Merenwijkvestiging (een verbreding van activiteiten, samen met de buurt) is ingezet. De gemeente heeft hieraan € 75.000 bijgedragen.
- Het Muziekhuis wordt beheerd door BplusC. Dit podium is daarmee beschikbaar gebleven voor optredens en concerten (binnen geluids- en tijdsnormen).
- BplusC heeft gewerkt aan de nadere invulling van de Toekomstvisie, met name de door de gemeente gevraagde bibliotheekvernieuwing. Dit heeft nog niet geleid tot een plan waarover de gemeente geheel tevreden is. Het nu voorliggende plan geeft de gemeente nog onvoldoende inzicht in hoe BplusC de komende jaren de vernieuwing in gaat vullen. Daarnaast blijven er vragen over een aantal financiële knelpunten. Een extern bureau is gevraagd te adviseren. Voor 2018 is slechts voor één jaar een UVOK met BplusC afgesloten.

8A3.2 Afspraken maken met de gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuureducatie-instellingen over: 1. speciale aandacht voor de ontdekking en ontwikkeling van talent en 2. speciale aandacht voor jongeren, kenniswerkers en expats

- Beelden in Leiden, Leiden International Photo Festival, het Leids Cabaret Festival, de Leidse Jazz Award, etc. zijn voorbeelden van culturele activiteiten die in belangrijk mate gericht zijn op jong talent en ook in 2017 weer succesvol waren.
- Muziektheater De Veenfabriek speelt een belangrijke rol bij de ondersteuning en ontwikkeling van jong talent, o.a. via de masteropleiding TIME en de jonge muziektheatergroep MC Kassett met Scheltema als thuisbasis. PS|theater is een jongeren afdeling gestart: PS|jong, die eigen voorstellingen maakt.
- Gebr. De Nobel bood podium aan jonge talentvolle jonge muzikanten uit de Leidse regio en verder. O.a. werd Bandtalent, de Grote Prijs van de Bollen, de Popronde en de Herman Broodacademie een podium geboden.
- Het Jeugdtheaterhuis en de Jeugdtheaterschool hebben een breed palet aan musical- en toneellessen en theaterworkshops verzorgd aan kinderen en jongeren in Leiden.
- Voor en door expats werd de Leiden International Short Film Experience georganiseerd; dit jaar in het Volkshuis in Leiden.
- We are Leiden had zijn kick-off: 150 Leidenaren laten statushouders, internationale studenten en expats. kennismaken met de stad en cultuur van Leiden.

8A3.3 Bevorderen van een productieklimaat waarin makers en amateurkunst zichtbaar zijn in de stad

- De Veenfabriek, PS|Theater; Fields of Wonder; De Generator en Peen & Ui zijn actief in de stad aanwezig geweest.
- PS|Theater profileert zich steeds nadrukkelijker als hét stadgezelschap van Leiden (waarbij voorstellingen op basis van verhalen uit en over de stad de rode draad vormen) en heeft o.a. een maand met en in de wijk Leiden Zuidwest de voorstelling Droomland opgevoerd.
- De Veenfabriek heeft o.a. een aantal smakelijke Veenproeven en verrassende Veennachten georganiseerd en sloot het jaar in Leiden af met de voorstelling Ophelia. Fields of Wonder was aanwezig bij vele culturele activiteiten, zoals Signatures, Singelspark, etc. En Peen & Ui positioneert zich als netwerkorganisatie die kunstenaars bindt aan activiteiten in de stad, zoals met het Vet Groot Mobiel op de Beestenmarkt.
- De Veenfabriek en PS|theater krijgen een financiële bijdrage van het Fonds Podiumkunsten. PS|theater heeft vernomen voor het eerst een meerjarige subsidie toegekend gekregen te hebben. Beide gezelschappen worden ook door de gemeente Leiden gesubsidieerd.
- De nieuwe theatergroep De Generator (idealistisch performance theater en productiehuis met de Vrijplaats aan de Middelstegracht als thuisbasis) heeft een plaats in het Leidse culturele landschap verworven. Gestart is met het verder vormgeven van de theaterzaal.
- Helaas heeft Moeremans & Sons (een jong twaalfkoppig theatercollectief) besloten eind 2017 te stoppen.
- Eind 2017 verhuisde broedplaats Nieuwplaat van de Ter Haarkade naar de Sumatrastraat. Deze locatie biedt kunstenaars, theatermakers, muzikanten en cultureel ondernemers de gelegenheid om in samenwerking nieuwe culturele activiteiten te ontplooiën
- Het amateurkunstdomein mag als succesvol worden gekwalificeerd. Talloze optredens van amateurkunst instellingen waren te bewonderen, onder andere tijdens de Open Monumenten dagen en de Kerstmarkt.
- Het Leids Amateurkunst Festival 2017 in de Spiegel tent op de Lammermarkt was een hoogtepunt voor de amateurkunst. Tijdens de drie dagen met voorstellingen kwamen 1600 bezoekers.
- De Werkgroep Amateurkunst Leiden (de WAK, waarin alle gesubsidieerde amateurkunstinstellingen zijn verenigd) kreeg eind 2017 een nieuwe voorzitter.
- De ondersteuning van de WAK werd wederom vanuit het - bij BplusC ondergebracht - Centrum voor Amateurkunst Leiden (CAL) verzorgd.

Verbonden partijen

Effectindicatoren bij 8A Cultuur

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2017	Bron
	2014	2015	2016	2017		
Doel 8A1 Cultuur heeft een breed en divers aanbod met meer kwaliteit en vernieuwing; musea en podia zetten Leiden nationaal en regionaal op de kaart						
8A1.a Aantal culturele bezoeken door Nederlanders aan Leiden (x 1.000)					800	Continu Vakantie Onderzoek
8A1.b Percentage inwoners dat per jaar een culturele voorstelling of voorziening bezoekt					80%	Stadsenquête
8A1.c Aantal bezoeken aan gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuurinstellingen (x 1.000)	124	207	250	282	200	Jaaropgave culturele instellingen
8A1.d Rapportcijfer voor de kwaliteit van concerten en voorstellingen					7,5	Stadsenquête
8A1.e Rapportcijfer voor de variatie in het aanbod van concerten en voorstellingen					7,5	Stadsenquête
Doel 8A2 Cultuur versterkt de levendigheid en identiteit van de (binnen)stad						
8A2.a Percentage inwoners dat vindt dat er voldoende te beleven is in Leiden					80%	Stadsenquête
8A2.b Rapportcijfer voor de levendigheid van Leiden					7,5	Stadsenquête
Doel 8A3 Cultuur (ver)bindt en ontwikkelt talenten en activiteiten die passen bij Leiden, Stad van ontdekkingen						
8A3.a Percentage inwoners dat actief participeert in kunst en cultuur					45%	Stadsenquête

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidssterrein 8B Cultureel erfgoed

Doelen en prestaties bij 8B Cultureel erfgoed

Doel	Prestatie	
8B1 Het Leids verleden wordt duurzaam ingezet als onderscheidende kracht: kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar voor diverse groepen en het cultureel erfgoed wordt behouden voor toekomstige generaties. Leiden staat met al haar erfgoedkennis en -collecties nationaal en internationaal aan de top (ambitie I); Leiden wil haar historische omgevingskwaliteit behouden, benutten en versterken voor een aantrekkelijke, vitale en toekomstbestendige stad (ambitie II); Leiden bruist van erfgoedbeleving voor en door bewoners en bezoekers (ambitie III).	8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden en Omstreken	✓
	8B1.2 Exploitatie en beheer Molen de Valk	✓
	8B1.3 Toezicht en handhaven op monumenten	✓
	8B1.4 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners	✓

Prestatie 8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden en Omstreken

Erfgoed Leiden en Omstreken heeft een vernieuwde missie die het gevolg is van het nieuwe Beleidsplan 2017-2020.

Vanuit de overtuiging dat erfgoed bijdraagt aan de kwaliteit en de identiteit van de moderne samenleving, brengt Erfgoed Leiden en Omstreken kennis bij elkaar en maakt deze bruikbaar voor iedereen. Het motto is vanaf 2017 Ontdek meer in ons verleden! en iedereen is hiertoe uitgenodigd, collega ambtenaren en professionals uit het veld en inwoners van Leiden, de Omstreken en de rest van de wereld.

Ambitie I - Kennis en collecties

- De relatie met universiteit Leiden wordt steeds intensiever blijkt uit een groeiend aantal colleges dat op locatie Erfgoed Leiden wordt gegeven en uit de samenwerking bij projecten om informatie op kaarten te ontsluiten. Het onderschrijft de visie dat direct contact met de collecties (op locatie) noodzakelijk is voor onderzoek en verhaal.

Ambitie II – Historische omgevingskwaliteit

- Continuering Subsidieregeling Historisch Stadbeeld
- Continuering Subsidieregeling Duurzame Monumentenzorg. 80% van de adviezen wordt overgenomen en uitgevoerd.

Ambitie III - Erfgoedbeleving

- Het beleidsplan voor 2017-2020 is vastgesteld. Het accent ligt de komende jaren op het vergroten van de relevantie van de organisatie door bestendiging van de hoge kwaliteit van dienstverlening, ook aan de regio, digitale innovatie, aandacht voor nieuwe doelgroepen.
- Het gebruik van de digitale bronnen op de websites is exponentieel gegroeid. Dat is niet direct te zien aan het bezoek van de websites. Wel aan de ruim 2.500.000 raadplegingen die via websites als *Open Archieven*, *Ancestry*, *My Heritage*, *WieWasWie*, *Europeana*, *Archives Portal Europe* en *Wikimedia* zijn gedaan. Hier wordt rechtstreeks een digitaal document of bron geraadpleegd doordat Erfgoed Leiden deze als OpenData beschikbaar stelt.
- Steeds meer samenwerkingsrelaties met culturele partners in de stad (o.a. PS|Theater) en deelname aan evenementen als de Museumnacht (800 bezoekers) en de Nacht van Kunst en Kennis (400 contacten).
- Relevantie wordt zichtbaar door bezoek aan de Boisotkade waar men in direct contact komt met de collecties.

8B1.2 Exploitatie en beheer Molen de Valk

Molenmuseum De Valk heeft in 2017 bijna voor het derde achtereenvolgende jaar een bezoekersrecord kunnen breken. De laatste maanden van het jaar hebben afrondende werkzaamheden van het Lammermarktplaats de toegankelijkheid belemmerd waardoor het bezoekersaantal op 29.683 is blijven steken.

8B1.3 Toezicht en handhaven op monumenten

De taken zijn conform de begroting 2017 uitgevoerd.

8B1.4 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners

In aanvulling op het bovenstaande was 2017 - met de input van diverse erfgoedpartners – onder meer ook het jaar van de vernieuwde Erfgoedverordening, het beleid voor de monumentale kunstwerken, een thematisch programma voor cultuurhistorische onderzoek (zoals wederopbouw) en gesprekken met erfgoedpartners met het oog op een tussentijdse lichte evaluatie van de Erfgoednota (deze tussentijdse rapportage is wel uitgesteld